

ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองกับการ เปลี่ยนผ่านทางความคิดและค่านิยมภายใต้ แนวคิด “เซตะอิรง” (世代論)

บทคัดย่อ

การพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สองและตกอยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ด้วยเหตุนี้ทำให้มีผลงานทางวิชาการที่พยายามอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติเชิงประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจ แต่ยังมีผลงานไม่กี่ชิ้นที่พยายามสังเคราะห์ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทางแนวความคิดและค่านิยมของชาวญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จากการรวบรวมและสังเคราะห์เอกสารต่างๆ ทั้งหนังสือ งานวิจัย และหนังสือพิมพ์ บทความชิ้นนี้ทำการสรุปภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและค่านิยมของประชากรญี่ปุ่นในยุคร่วมสมัยโดยจำแนกช่วงอายุของประชากรออกเป็น 5 รุ่น ได้แก่ กลุ่มประชากรรุ่นยะเคะอะโตะ กลุ่มประชากรรุ่นดั่งคะอิ กลุ่มประชากรรุ่นชินจินรุอิ กลุ่มประชากรรุ่นดั่งคะอิจูเนียร์ กลุ่มประชากรรุ่นเซตะอิริง (หรือ รุ่นยูโตะริ) ผลจากการศึกษาพบว่า ค่านิยมและความคิดของชาวญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปโดยมีความคล้ายคลึงกับค่านิยมความคิดของชาวตะวันตกมากยิ่งขึ้น ขณะที่ค่านิยมแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นเหมือนสามัญทัศน์ (stereotype) ของชาวโลกต่อชาวญี่ปุ่นในยุคก่อนกำลังเริ่มเลือนหายไป

คำ

สำคัญ

ญี่ปุ่นร่วมสมัย, การจำแนกรุ่นประชากรตามช่วงอายุ, เซตะอิริง, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, ความเป็นญี่ปุ่น

Transition of Japanese Social Values Since World War II: A Generational Theory Approach

Abstract

Since the surrender of Japan, which brought World War II to a close, and the subsequent occupation of Japan by the U.S., a myriad of changes in Japan's economy, society, and culture have occurred. Accordingly, several researchers have attempted to explain these changes, particularly from historical and economic perspectives; however, few researchers have focused on the transformation of Japanese social values from the post-war period to the present. By gathering a range of primary and secondary sources (e.g., books, research papers, and newspapers), this paper aims to analyze the transition of Japanese social values based on generational theory. By separating the Japanese into five generations—the Yakeato generation, the Dankai generation, the Shinjinrui generation, the Dankai Junior generation, and the Satori (Yutori) generation—it was revealed that Japanese social values have been changing to conform to the Western democratic model, while conservatism, which has been a Japanese stereotype, has become less supported.

Key words

Contemporary Japan, Generation, Sedairon,
Social Change, Japaneseness

1. บทนำ

ในประเทศญี่ปุ่นความตระหนักและความพยายามในการอธิบายลักษณะเฉพาะของกลุ่มประชากรในแต่ละช่วงอายุ (Generation) มีให้เห็นค่อนข้างมาก และมีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยในประเทศญี่ปุ่นนั้น ทฤษฎีที่พูดถึงรุ่นอายุที่แตกต่างกันเรียกว่า “เซดะอิริง (Sedairon: 世代論)” ซึ่งช่วงอายุที่เป็นเป้าหมายในการศึกษามักเป็นช่วงอายุในวัยรุ่นและวัยหนุ่มสาว (Nagayama, 2014) อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นที่พลิกผันอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากช่วงพ่ายแพ้สงครามที่โหดร้าย การเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อจากโครงสร้างความเชื่อในแนวตั้ง อันได้แก่ ความศรัทธาต่อองค์จักรพรรดิและระบบการปกครองแบบผู้ใหญ่อยู่มากกว่าผู้ใหญ่มาก มาสู่โครงสร้างความเชื่อในแนวนอนที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันตามแนวความคิดแบบสหรัฐอเมริกา การพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดจนนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้ช่องว่างระหว่างรุ่นยังมีมากและชัดเจนกว่าในสังคมอื่นๆ ดังจะเห็นได้ว่าภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชากรในช่วงอายุที่แตกต่างกันมาโดยตลอด อันส่งผลกระทบต่อประเด็นเกี่ยวกับการศึกษา แรงงาน สังคม ฯลฯ (Nagahama, 1970) อย่างไรก็ตาม Nagahama ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดเหตุการณ์สำคัญต่ออนาคตการเมืองและสังคมญี่ปุ่น ประเด็นเกี่ยวกับรุ่นของประชากร หรือเซดะอิริง มักได้รับการให้ความสำคัญและหยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ร่วมกับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยตลอด บทความชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาและสังเคราะห์การเปลี่ยนแปลงไปของความคิด ค่านิยม และลักษณะเด่นของประชากรญี่ปุ่นในแต่ละรุ่น โดยเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีชีวิต

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนและทันสมัยยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสังคมญี่ปุ่นในปัจจุบัน

2. การศึกษาเกี่ยวกับรุ่นอายุหรือ “เซดะอิริง” ในประเทศญี่ปุ่น

นักวิชาการหลายฝ่ายอธิบายว่ารูปแบบการแบ่งรุ่นตามช่วงอายุของประชากร (Generation) ในญี่ปุ่นนั้น โดยรวมแล้วยึดเอาเหตุการณ์การเกิดสงครามโลกครั้งที่สองเป็นเกณฑ์¹ (Nagahama, 1970; Okamoto, 2011) โดยแบ่งได้เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ชีวิตวัยรุ่นในช่วงก่อนเกิดสงคราม กลุ่มประชากรที่ใช้ชีวิตวัยรุ่นในช่วงระหว่างสงคราม และกลุ่มประชากรที่ใช้ชีวิตวัยรุ่นในช่วงหลังสิ้นสุดสงคราม โดยหากพิจารณาตามช่วงระยะเวลาแล้ว จะเห็นว่าระยะเวลาของแต่ละรุ่นจะอยู่ที่ประมาณ 10-20 ปี แต่ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง การแบ่งรุ่นของประชากรดูจะมีช่วงระยะเวลาที่แคบลง โดยมีการแบ่งประชากรรุ่นหลังสิ้นสุดสงครามโลกออกเป็น 3 รุ่นย่อย ได้แก่ *รุ่นแรก* (เกิดช่วงปี ค.ศ. 1930-1932) จะมีลักษณะของความกระตือรือร้นที่จะทุ่มเทร่างกายแรงใจแม้จะทีละเล็กละน้อยเพื่อสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น โดยร่วมมือกับประชากรรุ่นที่มีประสบการณ์ในสงครามมาผ่านการทำกิจกรรมชมรมต่าง ๆ อย่างจริงจัง *รุ่นที่สอง* (เกิดช่วงปี ค.ศ. 1933-1935) ให้ความสำคัญกับการสานต่อเจตนารมณ์ของรุ่นก่อนหน้าในการนำพาสังคมไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยเต็มตัว และ*รุ่นที่สาม* (เกิดช่วงปี ค.ศ. 1936-1940) เริ่มไม่สนใจกิจกรรมเพื่อสังคมและหันมาใส่ใจกับการใช้ชีวิตส่วนตัวมากขึ้น

นอกจากนี้ การจำแนกรุ่นประชากรที่ได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวางในประเทศญี่ปุ่นมักเป็นการจำแนก

¹ แต่บางกรณีก็มีการแบ่งรุ่นออกตามยุคการปกครองขององค์จักรพรรดิ ได้แก่ ประชากรรุ่นเมจิ ประชากรรุ่นไทโช ประชากรรุ่นโชวะ

บนพื้นฐานทางสังคม โดยพยายามอธิบายพฤติกรรมของกรุปประชากรในวัยที่ใกล้เคียงกัน มีแนวความคิดและรูปแบบพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน ภายใต้ความเชื่อว่าสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พฤติกรรมของประชากรที่เติบโตในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันตามไป (Kotani, 1998) การทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของกรุปประชากรวัยรุ่นในแต่ละยุคสมัย จึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสะท้อนจุดเด่น ตลอดจนแนวคิด ค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี (Ichikawa, 2003: 123) อย่างไรก็ตาม การจำแนกรุ่นของกรุปประชากรจะมีความแตกต่างกันไปตามมุมมองที่มีต่อลักษณะเด่นของกรุปประชากร รวมถึงมุมมองต่อสภาพของเศรษฐกิจและสังคมของผู้จำแนก จึงทำให้ช่วงเวลาที่ทำการจำแนกรุ่น รวมถึงคำจำกัดความของแต่ละรุ่นมีความหลากหลายและซ้ำซ้อน (Ichikawa, 2003: 124)

นอกจากนี้ ยังมีการให้คำจำกัดความต่อกรุปประชากรในรุ่นต่าง ๆ ที่แตกต่างออกไปจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น รุ่นเซนเคียวโต สำหรับเรียกกรุปประชากรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจลาจลในรั้วสถานศึกษาช่วงปลายทศวรรษ 1960 รุ่นชิระเกะ สำหรับเรียกกรุปประชากรที่เติบโตขึ้นมาภายหลังจากที่เหตุการณ์การจลาจลในรั้วสถานศึกษาจบลงด้วยความล้มเหลวของกรุปนักเรียนรุ่นก่อน รุ่นบับเบิ้ล สำหรับเรียกกรุปประชากรที่เติบโตขึ้นมาในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ ส่วนภายหลังเกิดภาวะฟองสบู่แตกตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ก็มีคำเรียกกรุปประชากรที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็น รุ่นเฮียวงะกิ หรือบางแห่งเรียกว่า รุ่นอุชินะวะระตะ หรือ รุ่นลอสเจเนอเรชั่น สำหรับกรุปประชากรที่เติบโตขึ้นหลังยุคแห่งทศวรรษที่หายไป

และต้องประสบปัญหาการว่างงานอันสืบเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และรุ่นยูโตะริ สำหรับเรียกกรุปประชากรวัยรุ่นในปัจจุบัน

3. เขต:อิริงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเขตอิริงในญี่ปุ่นมีความหลากหลายสูง กล่าวคือ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา มีการแบ่งช่วงวัยที่ค่อนข้างถี่และซ้ำซ้อนหรือมีความเหลื่อมล้ำกันในช่วงเวลาค่อนข้างมาก บางรุ่นมีการให้คำจำกัดความขึ้นมาแต่ไม่ได้รับการพูดถึงอย่างแพร่หลาย² อย่างไรก็ตาม ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนเลือกที่จะหยิบยกแต่รุ่นที่มีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยได้จำแนกรูปประชากรญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองออกเป็น 5 รุ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. กรุปประชากรรุ่นยะเคอะโตะ (Yakeato

Sedai: 焼け跡世代) คือกรุปประชากรที่เกิดหรือใช้ชีวิตวัยเด็กในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1929-1944) ความทรงจำของประชากรกรุปนี้ที่มีต่อสงครามมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับความอดอยากและหิวโหยหลังพ่ายแพ้สงคราม ซึ่งถือเป็นยุคสมัยแห่งความแร้นแค้น ประชากรในรุ่นนี้จึงมีลักษณะเด่นคือไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความมุ่งมั่นที่จะสร้างตัวและไม่ค่อยมีความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เป็นคนช่างสงสัย มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีสูง (Livedoor, 2014) นอกจากนี้ ยังมีความเป็นอนุรักษ์นิยม โดยยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีแบบญี่ปุ่นดั้งเดิมไว้ค่อนข้างสูง อาจกล่าวได้ว่าประชากรในยุคนี้คือประชากรที่ปูพื้นฐานความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม อันนำไปสู่การ

² เช่น รุ่นเพรชเชอร์ ที่ใช้เรียกกรุปประชากรที่อยู่ในช่วงอายุระหว่างรุ่นยูโตะริ กับรุ่นเฮียวงะกิ ซึ่งได้แก่กรุปคนที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1983-1986 โดยนักเขียนบล็อกชื่อ sugio เป็นคนให้คำจำกัดความ และให้คำอธิบายว่าคนรุ่นนี้เป็นกรุปคนที่ได้รับคาดหวังในการที่จะต้องแบกรับภาระของประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงขาลงและเศรษฐกิจฝืดเคืองไว้ อีกทั้งยังต้องออกพบกับความสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่ไม่ค่อยราบรื่น ทำให้เป็นกรุปคนที่มีความทนทานต่อความกดดัน (pressure) รอบข้างได้เป็นอย่างดี

ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ ญี่ปุ่นในยุคต่อมาอีกทั้งยังเป็นต้นแบบของชาวญี่ปุ่นใน วรรณกรรมนิฮนจินรู³ นั่นเอง

ข. กลุ่มประชากรรุ่นดั่งคะอิ (Dankai Sedai: 団塊世代) คือกลุ่มประชากรที่เกิดช่วงหลังญี่ปุ่นแพ้ สงครามจนกระทั่งถึงการสิ้นสุดของยุคแห่งความวุ่นวาย หลังสงคราม⁴ (Post-war Crisis) (ราวปี ค.ศ. 1945-1953) ยุคนี้มีประชาชนที่แต่งงานและมีบุตรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเป็นที่มาของคำว่า “ดั่งคะอิ” ซึ่งมีความหมายว่า “กลุ่มก้อน” และเนื่องด้วยจำนวนประชากรที่มีสูง⁵ ทำให้ประชากรรุ่นนี้มีอิทธิพลต่อประชากรในยุคหลัง ทั้งในเชิงชีววิทยาและสังคมวิทยา (Kotani, 1998: 2; Nakano, 1986) ประชากรกลุ่มนี้มีชีวิตอยู่ท่ามกลาง ความเปลี่ยนแปลงอย่างมากของสังคม ทั้งนี้เนื่องจาก พวกเขาเกิดในช่วงที่ประเทศตกต่ำที่สุด ทั้งด้วยในสภาพ ที่ยับเยินหลังพ่ายแพ้สงคราม ประกอบกับอัตราการเกิด ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้พวกเขาเริ่มเข้าสู่วัยเรียนสภาวะทาง เศรษฐกิจและสังคมก็เริ่มดีขึ้นเรื่อย ๆ นับได้ว่าประชากร กลุ่มนี้เติบโตมาพร้อมกับการเจริญเติบโตของประเทศ โดยรวมแล้วกลุ่มประชากรในรุ่นนี้คือ ต้นแบบของ สามัญทัศน์ (Stereotype) เช่น ความมมุนะ ความบังาน กลุ่มนิยม ที่ชาวตะวันตกมองคนญี่ปุ่นนั่นเอง อาจกล่าว ได้ว่าประชากรกลุ่มนี้ถือเป็นผู้ที่สร้างชาติญี่ปุ่นในปัจจุบัน ขึ้นมาดีกว่าได้ (Sedai Tokuchou Guide, 2014)

ค. กลุ่มประชากรรุ่นชินจินรูอิ (Shinjinrui: 新人類) คือกลุ่มประชากรที่เกิดในราวปี ค.ศ. 1954-1969 ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ประเทศญี่ปุ่นเข้าสู่ช่วงก้าว

กระโดดทางเศรษฐกิจ สาเหตุที่ “ชินจินรูอิ” หรือ “มนุษย์ประเภทใหม่” ได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จัก อย่างกว้างขวางเนื่องจากเป็นชื่อที่สื่อความหมายถึง กลุ่มวัยรุ่นที่มีลักษณะและพฤติกรรมที่แตกต่างไปจาก กลุ่มวัยรุ่นที่เคยมีมาในอดีตอย่างสิ้นเชิง ความแตกต่าง ดังกล่าวเห็นได้ชัดในพฤติกรรมและค่านิยมของกลุ่ม นักศึกษาจบใหม่ที่ทำกรสัมภาษณ์เข้าทำงาน รวมถึงกลุ่ม พนักงานที่เข้าทำงานใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจาก พนักงานบริษัทในยุคก่อน ๆ เช่น ไม่ยอมทำงานล่วงเวลา เพราะมีนัดกับแฟน ไม่สนใจจะคบค้าสมาคมกับ เพื่อนร่วมงาน ปฏิเสธคำชักชวนของเจ้านายอย่างไม่ใยดี ลาออกจากงานอย่างกะทันหันโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร นอกจากนี้ การพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว ยังส่งผลให้ประชากรกลุ่มนี้มีความสามารถ ในการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่าง คล่องแคล่ว ในขณะที่ประชากรรุ่นก่อนหน้าไม่สามารถ ก้าวตามเทคโนโลยีสมัยใหม่เหล่านี้ได้ทัน ซึ่งพฤติกรรม และค่านิยมเหล่านี้ก่อให้เกิดความกังขาขึ้นในกลุ่ม ประชากรรุ่นก่อนหน้าอย่างรุนแรง และเป็นที่มาของ ความพยายามในการศึกษาถึงพฤติกรรมของประชากร รุ่นนี้อย่างกว้างขวางต่อมา (Kotani, 1998: 181) นอกจากนี้ ยุคนี้ยังถือเป็นยุคที่สตรีเข้ามามีบทบาทใน สังคมอย่างเต็มตัว เนื่องจากการออกกฎหมายความ เสมอภาคในการจ้างงานระหว่างหญิงชายในปี ค.ศ. 1986 แต่เนื่องจากยังเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านบทบาทของสตรี ในสังคม จึงทำให้กลุ่มประชากรรุ่นนี้ยังคงมีค่านิยม แบบอนุรักษ์นิยมต่อภาวะความเป็นชาย (Masculinity) และภาวะความเป็นหญิง (Femininity) อยู่สูง ในขณะที่ เดียวกันก็มีความชื่นชอบและนิยมในวัฒนธรรมตะวันตก และมีความสนใจวัฒนธรรมต่างชาติ

³ วรรณกรรมที่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของสังคมและวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่มีเอกลักษณ์และความแตกต่างจากสังคมอื่น
⁴ ช่วงปี ค.ศ. 1945-1950 หรือช่วงเวลาญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สองและตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสหรัฐอเมริกา เป็นช่วงเวลาที่เกิดความวุ่นวายในประเทศญี่ปุ่นมากมาย ทั้งเรื่องปัญหาการขาดแคลนอาหาร ปัญหาประชากรคับคั่ง และปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากมาย
⁵ ในทางประชากรศาสตร์จึงเรียกกลุ่มประชากรกลุ่มนี้ว่ากลุ่มเบบี้บูมเมอร์ (baby boomers) ระยะแรก

โดยสรุปคนกลุ่มนี้มีทัศนคติข้อมูลจากแฟชั่นและสื่อต่าง ๆ ในการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความเป็นปัจเจกสูง ให้ความสนใจในเรื่องที่ตนเองชอบเป็นอย่างมากและไม่ยึดติดต่อสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้มีการเกิดขึ้นของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่เรียกว่า “โอตะกุ (Otaku)” ขึ้น ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีความสนใจและมีความรู้อย่างลึกซึ้งแต่เพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว และขาดสามัญสำนึกทางสังคมอย่างใดก็ตาม ในอดีตวิถีการดำเนินชีวิตที่สามารถเลือกทำแต่งานอดิเรกหรือสิ่งที่ตนสนใจเพียงอย่างเดียว ถือเป็นสิทธิพิเศษของลูกผู้ที่มีอันจะกินเท่านั้น แต่ในยุคนี้กลับกลายเป็นลักษณะเฉพาะของประชากรกลุ่มหนึ่งในสังคม จึงอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์โอตะกุถือเป็นผลผลิตของสังคมที่มั่งคั่งและเป็นภาพตัวอย่างที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงไปของลักษณะวัยรุ่นในยุคใหม่ (Ichikawa, 2003: 128)

ง. กลุ่มประชากรรุ่นดั่งคะอิจูเนียร์ (Dankai Junior: 団塊ジュニア) คือกลุ่มประชากรที่เกิดในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1970-1983 ส่วนมากเป็นประชากรรุ่นลูกของกลุ่มประชากรรุ่นดั่งคะอิจิ ประกอบกับอัตราการเกิดที่เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ค.ศ. 1971-1974 จึงถือเป็นยุคเบบี้บูมเมอร์ระยะที่ 2 หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง⁶ ประชากรรุ่นนี้จึงถูกเรียกว่าดั่งคะอิจูเนียร์ ทั้งนี้จากภาวะเศรษฐกิจเริ่มถดถอยในช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ทำให้อัตราการแต่งงานและมีบุตรของคนรุ่นนี้เริ่มลดและช้าลงอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด นิยมเก็บออม นอกจากนี้เนื่องจากความยากลำบากในการหางานทำ จึงเริ่มเกิดกลุ่มคนที่เรียกว่า “พาราซิโต (Parasite single)” ซึ่งได้แก่คนที่ไม่ออกไปทำกิจกรรมใด ๆ นอกบ้าน และอาศัย

เงินบำนาญของพ่อแม่ในการดำรงชีวิต ถือเป็นปัญหาสังคมรูปแบบใหม่ของญี่ปุ่นปัจจุบัน (Maita, 2016)

ลักษณะเด่นทางประชากรศาสตร์ของคนรุ่นนี้คล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรรุ่นดั่งคะอิจิ กล่าวคือ มีจำนวนประชากรสูง ทำให้เป็นที่สนใจของสังคม ไม่ค่อยมีความสนใจกับครอบครัว มุ่งค้นหาตัวเอง และมีค่านิยมทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปจากค่านิยมของคนญี่ปุ่นในอดีตเป็นอย่างมาก เช่น ค่านิยมในเรื่องการชายเคื่องแบบนักเรียนหรือชุดชั้นในที่ใช้แล้ว หรือที่เรียกกันว่า “บุรุเซะระ” การค้าประเวณีของเด็กนักเรียน หรือ “เอ็นโจะโคเซอชิ” และไม่ใส่ใจต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของคนรอบข้าง โดยให้เหตุผลว่าไม่ได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (Ichikawa, 2003: 125) ในทางสังคมศาสตร์ Miyadai (1994: 86-87) ได้ให้คำอธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมเช่นนี้ว่าเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกลายเป็นเมืองใหญ่ (urbanization) ที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่น (local community) ล่มสลาย พื้นที่สาธารณะและความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างผู้คนในระดับชุมชนก็สูญหายไป จนในที่สุดค่อย ๆ ลดลงเหลือเพียงการคบค้าสมาคมในระดับกลุ่มย่อย ๆ ของคนที่มีความสนใจในสิ่งที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น ทำให้ค่านิยมในจริยธรรมสูญหายไปพร้อมกับความไม่ใส่ใจในความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน และสายตาของคนรอบข้าง

จ. กลุ่มประชากรรุ่นซะโตะริ หรือ รุ่นยุโตะริ (Satori Sedai/Yutori Sedai: さとり世代/ゆとり世代) คือกลุ่มประชากรที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1984-2004 ที่ได้รับการศึกษาแบบยุโตะริ หรือการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็กมีอิสระ และความหลากหลายในการเรียนมากกว่าเน้นการเรียนด้านวิชาการอย่างเข้มงวดเพียงอย่างเดียว โดยคำว่า “ยุโตะริ” มีความหมายว่า “ผ่อนคลาย สบาย

⁶ ในช่วงระยะเวลาดังแต่ปี ค.ศ. 1971-1974 มีอัตราการเกิดสูงกว่า 2 ล้านคนต่อปีอย่างต่อเนื่องทุกปี

ไม่อี๊ดอัด” ส่วนชื่อ “อะโตะริ” นั้นมาจากคำอธิบายถึงลักษณะของประชากรกลุ่มนี้ที่เริ่มตระหนักถึงความไม่แน่นอนในชีวิต และรู้แจ้งถึงสังขารเนื่องจากเกิดมาในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำ กลุ่มวัยรุ่นในยุคนี้จึงนิยมที่จะเรียกตัวเองว่า “อะโตะริ” มากกว่า “ยูโตะริ” เนื่องจากมองว่าคำว่า “ยูโตะริ” ที่ผู้ใหญ่เรียกพวกเขานั้นเป็นเสมือนวาทกรรมที่ใช้ดูถูกพฤติกรรมที่ขาดความกระตือรือร้นของคนในรุ่นนี้ (Harada, 2013: 19) ทั้งนี้เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้เกิดมาในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตเฟื่องฟู นักวิชาการบางกลุ่มจึงเรียกประชากรกลุ่มนี้ว่ากลุ่มประชากรดิจิทัลเนทีฟ (Digital Native)

ประชากรกลุ่มนี้เกิดมาในยุคที่ญี่ปุ่นเปิดรับอารยธรรมตะวันตกอย่างเต็มที่ อัตราการเกิดของประชากรลดลง ภาวะฟองสบู่แตกจนเข้าสู่ช่วง 2 ทศวรรษที่หายไป (the lost 2 decades) และคุ้นเคยกับข่าวการถูกไล่ออกจากบริษัท หรือข่าวการล้มละลายอยู่เป็นประจำ ทำให้ถูกปลูกฝังค่านิยมในการจับจ่ายใช้สอยที่เน้นความคุ้มค่าของสินค้าเป็นหลัก นอกจากนี้รุ่นยูโตะริถือเป็นกลุ่มประชากรที่เติบโตมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าและการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วสู่ความเป็นสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือคอมพิวเตอร์ รวมถึงการใช้อินเทอร์เน็ตตั้งแต่เล็กถือเป็นเรื่องปกติ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ทั้งอีเมล ทวิตเตอร์ (Twitter) เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (LINE) กลายเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารที่ทุกคนต้องมี นอกจากนี้ สืบเนื่องจากการว่างงานที่ยังคงตกต่ำ เศรษฐกิจยังฝืดเคืองอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งเริ่มกลับมาไฝ่ฝันที่จะเป็นแม่บ้าน (Yamada, 2015) ส่วนรูปแบบการบริโภคจะเน้นที่ความเป็นตัวเองของตัวเองมากกว่าที่จะตามกระแส และเน้นที่ประสิทธิภาพการใช้งานจริงมากกว่าสัญลักษณ์

ที่สวยงาม แต่เนื่องจากความหลากหลายของช่องทางการรับข่าวสาร จึงทำให้สื่อบันเทิง ดนตรี งานอดิเรกต่าง ๆ มีความหลากหลายมากขึ้นไปด้วย ส่งผลให้ความนิยมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถล่มทลายมีโอกาสดำเนินขึ้นได้น้อยลง (Sedai Tokuchou Guide, 2014)

4. รูปแบบการดำเนินชีวิตและค่านิยมของชาวญี่ปุ่นในยุคสองทศวรรษแห่งการสูญเสีย⁷

การจำแนกช่วงอายุของประชากรในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งถึงช่วงก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจนั้น ในช่วงอายุของชนญี่ปุ่นจะมีลำดับแบบแผนที่ชัดเจน กล่าวคือ เข้าโรงเรียน เรียนจบ เริ่มทำงาน แต่งงานในช่วงวัย 20-30 ปี เริ่มแยกครอบครัว มีลูก มีบ้านเป็นของตัวเอง (Iwama, 1995) แต่ในปัจจุบันแบบแผนต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มมีความหลากหลายและแตกต่างจากรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวญี่ปุ่นยุคก่อนไปค่อนข้างมาก ดังนั้น การจะทำความเข้าใจคนญี่ปุ่นรุ่นใหม่ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการดำเนินชีวิตและค่านิยมของคนกลุ่มนี้ ซึ่งได้แก่

ก. *ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์* กล่าวคือ อัตราการเกิดที่ลดลง ส่งผลให้เกิดการลดลงของประชากรโดยรวมซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 เป็นต้นมา (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013)

ข. *ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างต่อเนื่อง* ส่งผลให้อัตราการว่างงานในประเทศถดถอยลง และจำนวนผู้ว่างงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 20-24 ปี มีจำนวนมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นในยุคนี้ต้อง

⁷ ช่วงเวลาแห่งการตกต่ำทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 สืบเนื่องต่อมาจากกระทันหันปี ค.ศ. 2010

เผชิญหน้ากับปัญหาการว่างงานที่ค่อนข้างสูง นอกจากนี้ ในแง่ของค่าครองชีพ เห็นได้ว่าที่ผ่านมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1998 นั้น ค่าครองชีพในประเทศญี่ปุ่นสูงขึ้นมาโดยตลอด แม้ว่าหลังจากนั้น เป็นต้นมาค่าครองชีพจะเริ่มต่ำลงบ้าง แต่ก็สามารถกล่าวได้ว่าวัยรุ่นในยุคนี้แทบจะเติบโตมาในยุคของภาวะเงินเฟ้อดีกว่าได้ (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013; Harada, 2013)

ค. การก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากการขยายแหล่งผลิตและแหล่งลงทุนไปยังต่างประเทศของธุรกิจเชื้อสายญี่ปุ่นแล้ว ชาวญี่ปุ่นจำนวนมากยังเดินทางออกไปท่องเที่ยวและศึกษาต่ออย่างต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นแทบทุกปี ในขณะเดียวกัน ชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่นก็มีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ การแพร่ขยายของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและโซเชี่ยลมีเดีย ก็ส่งผลให้รูปแบบพฤติกรรมการสื่อสาร และการใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากอีกด้วย (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013; Harada, 2013)

ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อความตระหนักของกลุ่มประชากรที่เกิดและเติบโตขึ้นมาในยุคนี้ (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประชากรรุ่นเซโตะริ กล่าวคือ ประชากรกลุ่มนี้จะมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

ก. ความวิตกกังวลในอนาคตของตน สืบเนื่องจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่มีแนวโน้มจะฟื้นตัวขึ้น ตลอดจนอัตราการว่างงานที่มีแต่จะเพิ่มมากขึ้น ทำให้คนรุ่นใหม่มีความกังวลใจกับอนาคตของตัวเองมากกว่าในยุคก่อนหน้า ดังจะเห็นได้ว่าประชากรโดยรวมมีความกังวลเกี่ยวกับรายได้หรือทรัพย์สินทั้งในปัจจุบันและ

อนาคต ตลอดจนความกังวลในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนต่อ การหางาน และการแต่งงาน

ข. ความตระหนักที่เพิ่มขึ้นในการเตรียมการเพื่ออนาคต จากความกังวลต่ออนาคตส่งผลให้ความตระหนักเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่ออนาคตมีเพิ่มขึ้น ดังเห็นได้จากค่านิยมที่เน้นการเก็บออมและพยายามลดการใช้จ่ายลง ต่างจากค่านิยมในการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อความสุขตรงหน้าดังเช่นในยุคฟองสบู่ โดยจากการสำรวจพบว่าอัตราส่วนของผู้ที่ไม่นิยมที่จะกู้ยืมเงินเพื่อซื้อสิ่งของต่างๆ มีสูงถึงร้อยละ 80 นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มวัยรุ่นในช่วงอายุ 20 และ 30 ปี ให้ความสำคัญกับการไต่ตรงและเก็บข้อมูลต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ตก่อนที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ นอกจากนี้ พบว่ากลุ่มวัยรุ่นในยุคนี้มีค่านิยมที่ไม่รังเกียจการใช้ทรัพย์สินต่าง ๆ ร่วมกัน หากเห็นว่าสามารถช่วยประหยัดหรือลดรายจ่ายลงได้

ค. อัตราของผู้ที่มีความพึงพอใจในการใช้ชีวิตมีเพิ่มมากขึ้น แม้ต้องเผชิญกับปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมจนเกิดความกังวลกับอนาคตของตน แต่คนรุ่นใหม่ในยุคนี้ก็กลับมีความพึงพอใจกับการดำเนินชีวิตของตนในปัจจุบันค่อนข้างสูง เนื่องมาจากเติบโตมาพร้อมเครื่องอำนวยความสะดวกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ (ขาวดำ) เครื่องซักผ้า ตู้เย็น ที่กลายเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าประจำบ้านตั้งแต่ญี่ปุ่นเริ่มเข้าสู่ยุคก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจในช่วงปลายทศวรรษที่ 1950 ด้วยเหตุนี้เองที่ส่งผลให้ความพึงพอใจในความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นนั้นมียู่งสูงกว่าประชากรในกลุ่มอายุอื่น

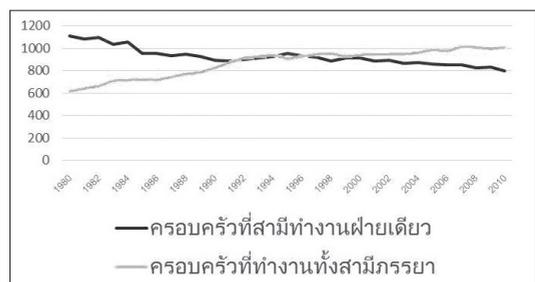
นอกจากนี้ Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism (2013) ยังทำการสำรวจรูปแบบการดำเนินชีวิต และค่านิยมของประชากรใน

ปัจจุบัน โดยเปรียบเทียบกับวงจรชีวิตของประชากรในยุคก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจว่า ในช่วงชีวิตของชายญี่ปุ่นที่เกิดในยุคนีปี 1950 จะมีรูปแบบคล้ายกัน กล่าวคือ เริ่มทำงานเมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมปลาย หรือราวอายุ 18 ปี จากนั้นเมื่ออายุประมาณ 28 ปี จะแต่งงานและมีลูกคนแรกในปีถัดมา จนหลังจากเกษียณอายุในวัย 60 ปี จะใช้ชีวิตวัยชราและเสียชีวิตลงในอายุประมาณ 75 ปี แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมาพบว่าอัตราการศึกษาคือที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อายุเฉลี่ยในการเริ่มเข้าทำงาน อายุเฉลี่ยของการแต่งงานเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ อายุขัยที่มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้อายุเฉลี่ยของการเกษียณอายุมีสูงขึ้นไปตามไปด้วย อีกทั้งค่านิยมในการแต่งงาน และการมีลูกที่มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้วงจรชีวิตของชาวญี่ปุ่นในปัจจุบันมีความหลากหลาย แตกต่างไปจากวงจรชีวิตของชาวญี่ปุ่นในยุค 1950 โดยภาพรวมแล้วสามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมของกลุ่มประชากรวัยรุ่นในปัจจุบันจากการสำรวจครั้งนี้ได้ดังต่อไปนี้

ก. *ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาและการทำงาน* เมื่อพิจารณาถึงสภาวะแวดล้อมเกี่ยวกับการศึกษา จะเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญกับการศึกษายังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำภายหลังจากภาวะพองสบู่แตก ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ต้องมีการแข่งขันอย่างสูง ส่งผลให้จำนวนนักศึกษาจบใหม่ที่เข้าทำงานในลักษณะของลูกจ้างชั่วคราวที่ทำงานเพียงช่วงเวลาเดียว หรือทั้งไม่ทำงานและไม่เรียนต่อมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งจำนวนผู้ที่ทำงานไม่ถึง 3 ปีแล้วลาออกจากงานก็มีจำนวนสูงขึ้นด้วยเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้มีกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่มีงานทำ⁸ หรือที่รู้จักในสังคมว่า ฟรีเตอร์ (furuta: フリーター) หรือ นีท (NEET: ニート)⁹ เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงปัจจัย

สำคัญในการเลือกเข้าทำงาน ส่วนมากมักให้ความสำคัญกับความมั่นคงในการทำงานควบคู่ไปกับต้องเป็นงานที่ชอบและสนุกที่ได้ทำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสเนียมส่วนตัวของคนรุ่นใหม่ในยุคนี้ นั่นเอง

ข. *ค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทของสตรี* อาจกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นในยุค 1980 เป็นยุคที่ผู้ชายทำงานนอกบ้านเพียงฝ่ายเดียว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่เป็นแม่บ้านและดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมา ค่านิยมดังกล่าวก็ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1997 ครอบครัวที่ทำงานทั้งสามีและภรรยาเพิ่มสูงขึ้น จนมีจำนวนมากกว่าครอบครัวที่สามีทำงานแต่เพียงฝ่ายเดียว และยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (แผนภูมิ 1) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิงในปัจจุบัน ที่ต้องการออกไปทำงานนอกบ้านพร้อมกันกับการดูแลครอบครัวของตนด้วยนั่นเอง นอกจากนี้ จากแผนภูมิ 2 จะเห็นได้ว่ารูปแบบชีวิตในอุดมคติของผู้หญิงชาวญี่ปุ่นในปัจจุบัน มีความต้องการที่จะแต่งงานและออกมาเป็นแม่บ้านลดลง ในขณะที่ความต้องการที่จะทำงานไปพร้อมกับการดูแลครอบครัว หรือการกลับมาทำงานหลังจากลาคลอดมีเพิ่มสูงขึ้นกว่าในอดีต

แผนภูมิ 1 การเปรียบเทียบระหว่างจำนวนครอบครัวที่สามีทำงานฝ่ายเดียว กับครอบครัวที่ทำงานทั้งสามีภรรยา (หมื่นครัวเรือน) (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013)

⁸ คือกลุ่มประชากรวัยรุ่นในช่วงอายุ 15-34 ปี ที่ไม่ได้ใช้แรงงาน

⁹ คำเรียกกลุ่มคนที่ไม่ได้กำลังศึกษาอยู่ ไม่ได้ทำงานหรือเข้ารับการศึกษาอบรมใด ๆ มาจากคำเต็มว่า Not in Education, Employment, or Training

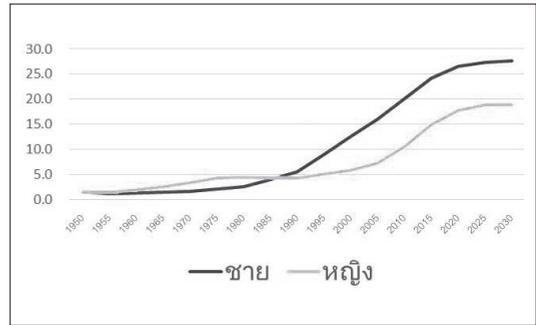
แผนภูมิ 2 รูปแบบการดำเนินชีวิตในอุดมคติของหญิงชาวญี่ปุ่น (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013)

ค. ค่านิยมเกี่ยวกับการแต่งงานและการมีบุตร มีแนวโน้มที่ชายหญิงจะแต่งงานช้าลง หรือไม่แต่งงานเลยตลอดชีวิตเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าอัตราการไม่แต่งงานของชาวญี่ปุ่นมีเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา โดยในการสำรวจปี ค.ศ. 2010 พบว่าชายญี่ปุ่นวัย 25-29 ปี ไม่แต่งงานร้อยละ 71.8 วัย 30-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.3 วัย 35-39 ร้อยละ 35.6 ส่วนหญิงชาวญี่ปุ่นในช่วงวัย 25-29 ปี มีผู้ไม่แต่งงานร้อยละ 60.3 วัย 30-34 ปี ร้อยละ 34.5 และวัย 35-39 ปี ร้อยละ 23.1 นอกจากนี้ ชายหญิงที่อายุมากกว่า 50 ปี และยังไม่เคยแต่งงานเลยก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีการคาดคะเนว่าในปี ค.ศ. 2030 ชายญี่ปุ่นอายุมากกว่า 50 ปี 1 คน ในจำนวน 3.6 คน จะเป็นคนโสด

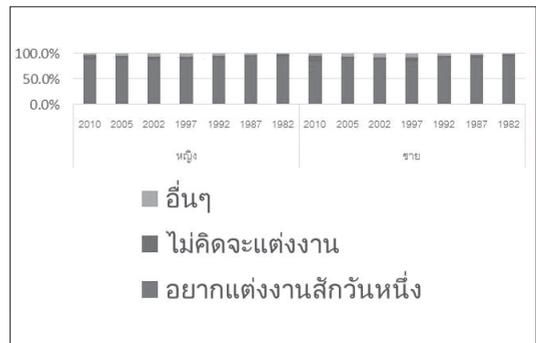
นอกจากการไม่แต่งงานแล้ว ญี่ปุ่นยังต้องเผชิญกับภาวะที่ประชากรแต่งงานล่าช้าอีกด้วย โดยอายุเฉลี่ยที่ผู้หญิงญี่ปุ่นแต่งงานเพิ่มขึ้นจากอายุ 24.7 ในปี ค.ศ. 1975 มาเป็นอายุ 29 ปี ในปี ค.ศ. 2011 ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของหญิงที่มีบุตรคนแรกเพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยในปี ค.ศ. 1975 อายุเฉลี่ยของหญิงที่มีบุตรคนแรกอยู่ที่ 25.7 ปี และกลายมาเป็น 30.1 ปี ในปี ค.ศ. 2011

นอกจากนี้ สืบเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอย และสถานการณ์การว่างงานที่ไม่มีความแน่นอน ส่งผล

ต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ อัตราของวัยรุ่นที่พักอาศัยร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองโดยไม่แยกออกไปอาศัยโดยลำพังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังเห็นได้จากผลการสำรวจในปี ค.ศ. 2011 พบว่าในวัยรุ่นกลุ่มช่วงอายุ 20-29 ปี อาศัยอยู่กับผู้ปกครองถึงร้อยละ 53.1 ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรวัยรุ่นทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มอายุ 30-34 ปี มีร้อยละ 27.6 ส่วนกลุ่มอายุ 35-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.1 และพบว่ากลุ่มอายุ 35-39 ปี มีอัตราการเพิ่มที่โดดเด่นที่สุด โดยเพิ่มขึ้นถึงเท่าตัวหรือเพิ่มขึ้นถึง 85,000 คน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 ถึงปี ค.ศ. 2010

แผนภูมิ 3 การเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนหญิงชายที่ไม่เคยแต่งงานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 คิดเป็นร้อยละ (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013)

แผนภูมิ 4 การเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนความต้องการแต่งงานของหญิงชายอายุต่ำกว่า 35 ปี (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013)

ง. *ค่านิยมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว* พบว่ากลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและนอกประเทศลดลง และไม่มีความสนใจที่จะออกไปท่องเที่ยวด้วยตนเอง เนื่องจากไม่ต้องการสิ้นเปลืองงบประมาณและเวลา และพบว่าวัยรุ่นในปัจจุบันเน้นเที่ยวหาความเพลิดเพลินในสถานที่ใกล้ตัวมากกว่าที่จะออกเดินทางไปเที่ยวต่างจังหวัดหรือสถานที่ที่ต้องพักแรม ส่งผลให้ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งที่ได้รับความนิยมในยุค 1990 เช่น ลานสกี ต้องปิดตัวลง โดยปัจจัยหลักที่ทำให้วัยรุ่นสนใจการท่องเที่ยวน้อยลงสืบเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจ และไม่สามารถหาเพื่อนร่วมเดินทางได้

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ลักษณะความคิดและการใช้ชีวิตของประชากรรุ่นชะโตะริค่อนข้างแตกต่างไปจากกลุ่มประชากรที่ใช้ชีวิตอยู่ในยุคแห่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ที่มีรายได้คุ้มค่ากับแรงงานที่ลงไป และสามารถใช้จ่ายสินค้าต่าง ๆ ตามความต้องการได้โดยไม่ต้องมีความกังวลมากมายต่ออนาคตของตน (Komikawa, 2013; Tamura, 2012) กล่าวโดยสรุปสามารถอธิบายลักษณะนิสัย รูปแบบพฤติกรรม และค่านิยมในการบริโภคของคนรุ่นใหม่หรือตั้งแต่รุ่นชะโตะริ เป็นต้นมาได้ดังนี้

ก. **ลักษณะนิสัย:** มีความจริงจัง (Komikawa, 2013; Tamura, 2012) ประณีประนอม ไม่เรื่องมาก ไม่มีความทะเยอทะยาน ค่อนข้างเงียบ เงี้ยว พอใจในสิ่งเล็กๆ ที่เป็นและมีอยู่ (Harada, 2013; Tamura, 2012) ไม่นิยมการต่อสู้ ไม่ชอบการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น นอกจากนี้ มีลักษณะเด่นคือ มีความตั้งใจรับผิดชอบ ช่างสังเกต และนิยมทำงานร่วมกันเป็นทีม ไม่ชอบการแข่งขัน (Harada, 2013; Tamura, 2012) ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากกว่าการประสบความสำเร็จส่วนบุคคล (เช่น ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน การทำงานเพื่อหารายได้ที่สูงขึ้น) (Tamura, 2012;

NHK Broadcasting Culture Research Institute, 2008; 2015)

ข. **รูปแบบพฤติกรรม:** เกิดลักษณะพฤติกรรมเฉพาะของคนในรุ่นนี้ซึ่งเป็นที่รู้จักภายใต้ชื่อ “ผู้ชาย (ผู้หญิง) กินพีช (Soushoku Danshi/Jyoshi: 草食男子/女子) ซึ่งหมายถึงลักษณะของคนที่ไม่กล้าได้กล้าเสีย ไม่ชอบการผจญภัย ไม่มีความกระตือรือร้น อย่างไรก็ตามสามารถสรุปรูปแบบพฤติกรรมของวัยรุ่นในยุคนี้ได้ดังต่อไปนี้

✓ *งานอดิเรกคือการเล่นอินเทอร์เน็ตหรือการอยู่กับโซเชียลมีเดีย* ไม่นิยมกิจกรรมนอกสถานที่ มีโลกส่วนตัวสูง (Komikawa, 2013) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจึงเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงแนวนอนมากกว่าแนวตั้ง และเป็นไปในรูปแบบของการคบหากันอย่างกว้าง ๆ แต่ไม่ลึกซึ้ง ดังนั้น วัยรุ่นในยุคนี้จึงไม่ได้มีอัตลักษณ์เพียงรูปแบบเดียว แต่จะปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนไปตามสังคมโซเชียลมีเดียเล็ก ๆ แต่ละสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (Harada, 2013; Komikawa, 2013) นอกจากนี้ เนื่องจากสามารถหาข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็ว และความสะดวกสบายในการโต้ใกล้ชิดกับประสบการณ์แปลกใหม่ใกล้ตัว จึงทำให้มีความรู้สึกพึงพอใจเสมือนได้ผ่านประสบการณ์นั้นมาด้วยตนเอง ไม่ค่อยริเริ่มที่จะทำอะไรเองก่อน หรือต้องการออกไปหาประสบการณ์ด้วยตนเอง ขาดความคิดสร้างสรรค์ ไม่ค่อยอดทนต่อแรงกดดัน และความมุ่งมั่นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียวมีค่อนข้างต่ำ (Tamura, 2012)

✓ *ไม่ชอบความเสี่ยง ไม่ชอบความลำบาก* มักเลือกที่จะทำกิจกรรมที่สามารถทำให้รู้สึกได้ว่าตัวเองดูดีได้ภายใต้ความเสี่ยงที่ต่ำ มากกว่าจะเน้นที่ความสนุกสนานรื่นเริงเพียงอย่างเดียว ดังนั้น วัยรุ่นกลุ่มนี้จึงไม่นิยมที่จะตีหม้อสังสรรค์เพื่อความบันเทิงกับกลุ่มเพื่อนจนเมามายเหมือนวัยรุ่นในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ แต่จะชอบการอยู่ร่วมกันและใช้เวลาสบาย ๆ ร่วมกันกับ

กลุ่มเพื่อน เช่น รวมตัวพูดคุยกันตามร้านกาแฟมากกว่า (Harada, 2013; Tamura, 2012, Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2013)

✓ **ให้ความสำคัญกับความกลมกลืนกันภายในกลุ่ม** สนใจสายตาของคนรอบข้างและพยายามทำตัวไม่ให้คนรอบข้างรู้สึกไม่ดี หรือที่ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “คูคิโวะโยะมุ (kuuki wo yomu: 空気を読む)” ในทางกลับกัน หากใครที่ทำตัวโดดเด่นกว่าผู้อื่น หรือทำลายความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันในกลุ่มลงไป ก็จะถูกคนรอบข้างรังเกียจ พฤติกรรมดังกล่าวส่งผลให้ไม่ค่อยมีความกล้าได้กล้าเสียที่จะตัดสินใจทำสิ่งที่แตกต่างกัน หรือโดดเด่นจากผู้อื่น (Harada, 2013)

✓ **มีความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิดกับพ่อแม่** โดยพ่อแม่เปรียบเสมือนเป็นเพื่อนคนหนึ่ง มากกว่าจะเป็นผู้ที่ควรให้ความเคารพ (Harada, 2013)

✓ **เรียนรู้ที่จะพอใจกับสิ่งที่ตนมีและเป็น** ไม่ค่อยมีความทะเยอทะยานที่จะอยากได้ อยากมี อยากเป็น เนื่องจากมองว่าแม้ตนจะพยายามสักเพียงใด ก็ไม่ได้หมายความว่าตัวเองจะมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ เหมือนเด็กเช่นในยุคก่อน (Komikawa, 2013; Harada, 2013)

✓ **ให้คุณค่ากับความทรงจำและคุณค่าของความรู้สึก** มากกว่าที่จะยึดติดกับตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว โดยมองว่าการใช้สินค้าราคาแพงหรือมีของดี ๆ อย่างหนึ่งอยู่เพียงคนเดียว ก็ไม่ได้มีคุณค่าเท่ากับการได้สนุกร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนหลาย ๆ คน (Harada 2013; Kuga, 2012)

✓ **มีชีวิตค่อนข้างนอกรอบ** ให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิของตน และไม่ก้าวก่ายในสิทธิของผู้อื่น เช่น สามารถปฏิเสธไม่ไปร่วมสังสรรค์กับผู้บังคับบัญชา ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ผู้บังคับบัญชาไม่สามารถปฏิเสธคำชวนของผู้บังคับบัญชาได้ (Harada, 2013)

ค. ค่านิยมในการบริโภค: ประหยัด ให้ความสำคัญ และมักทำการตัดสินใจโดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวกับความคุ้มค่า (ผลดีและผลเสีย) ที่ได้ เช่น

เน้นการใช้จ่ายที่คุ้มค่า (Cost Performance: コストパフォーマンス) มากกว่ายึดติดที่ความนิยมในยี่ห้อสินค้า (Harada, 2013; Tamura, 2012) เกณฑ์ในการพิจารณาบริโภคสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมองว่าการบริโภคสิ่ง ๆ นั้น จะทำให้เกิดผลในแง่ลบมากน้อยเพียงใด (Harada, 2013)

5. ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของประชากรญี่ปุ่น ยุคร่วมสมัย

เนื่องจากวรรณกรรมนิฮนจินรงเริ่มได้รับความนิยมลดลงตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่านิฮนจินรงที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปนั้น เกิดขึ้นในช่วงที่ประชากรรุ่นยะเคะอะโตะรุ่นดั่งคะอิ รุ่นชิระเซะเป็นกลุ่มประชากรส่วนมากในสังคม (ตาราง 1) ดังนั้น ภาพลักษณ์ของความเป็นญี่ปุ่น ทั้งในแง่ของพฤติกรรม ความคิด และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ถูกอธิบายในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิฮนจินรงส่วนใหญ่ จึงเป็นเสมือนคำอธิบายถึงลักษณะเด่นของประชากรในรุ่นดังกล่าว โดยยังไม่สะท้อนครอบคลุมถึงประชากรรุ่นหลังจากนั้นเป็นต้นมา อันได้แก่ ประชากรรุ่นชินจินรูอิ รุ่นดั่งคะอิจูเนียร์ และรุ่นซะโตะริ หรือกลุ่มประชากรยุค “**หลังนิฮนจินรง**” ที่ในความเป็นจริงแล้วมีรูปแบบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและความคิดที่แตกต่างไปจากประชากรญี่ปุ่นในยุคก่อนค่อนข้างสูง และเป็นภาพที่แท้จริงของญี่ปุ่นในปัจจุบันก็ได้ ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับชาวญี่ปุ่นผ่านวรรณกรรมนิฮนจินรง ที่ได้รับการยอมรับในอดีต จึงมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับหัวข้อนี้เกิดความคลาดเคลื่อนจากความเป็นญี่ปุ่นที่แท้จริงในปัจจุบันได้ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงทำการสรุปลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของความเป็นญี่ปุ่นในยุคหลังนิฮนจินรง โดยจะจำแนกหัวข้อการวิเคราะห์หรือออกเป็น ก) รูปแบบการดำเนินชีวิต ข) ค่านิยมโดยรวม ค) ค่านิยมในการทำงาน

และ ง) พฤติกรรมการบริโภค (ตาราง 2) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนน้อยที่สุดต่อความเป็นญี่ปุ่น และลักษณะของประชาชนชาวญี่ปุ่นที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. *รูปแบบการดำเนินชีวิต* เห็นได้ว่าประชากรในยุคอะเคอะโตะและดั่งคะอิจะมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีแบบแผนชัดเจน กล่าวคือ เมื่อถึงช่วงอายุหนึ่งจะเข้าเรียน และเมื่อถึงช่วงอายุต่อมาจะแต่งงาน มีบุตร ตามลำดับ นอกจากนี้ ลักษณะครอบครัวแม้ว่าจะเริ่มมีครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น แต่จะยังเป็นครอบครัวขยายอยู่เป็นส่วนมาก อีกทั้งยังมีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมที่ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทหญิงชาย ที่ค่อนข้างแบ่งแยกชัดเจนว่าผู้ชายเป็นฝ่ายทำงานนอกบ้านในขณะที่ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายดูแลบ้านและครอบครัว แต่เมื่อเข้าสู่รุ่นชินจินรุอิเป็นต้นมา จะเห็นได้ว่ารูปแบบการใช้ชีวิตจะมีความหลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยแต่ละช่วงของชีวิตไม่ได้มีแบบแผนที่ชัดเจนตายตัวเหมือนดังเช่นที่เกิดขึ้นในประชากรรุ่นก่อนหน้าอีกต่อไป นอกจากนี้ การแบ่งบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมก็มีการอบและความชัดเจนลดน้อยลง โดยมุ่งเน้นความเท่าเทียมกันของคนในสังคมเพิ่มมากขึ้น ส่วนลักษณะครอบครัวก็มีความเป็นครอบครัวเดี่ยวมาก และใช้ชีวิตด้วยความสะดวกสบาย และเสพติดการใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เนื่องจากพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ นั่นเอง นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าโดยรวมแล้ว รูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของความเป็นปัจเจกนิยม สันโดษมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ข. *ค่านิยมโดยรวม* เห็นได้ว่ามีแนวโน้มที่จะมีความเป็นสมัยใหม่และใกล้เคียงกับค่านิยมของชาวตะวันตก

มากยิ่งขึ้นในช่วงของการเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจในยุคศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแนวทางการใช้ชีวิต รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่อย่างไรก็ดี เมื่อก้าวเข้าสู่ปลายศตวรรษที่ 20 จะเห็นได้ว่าค่านิยมในเชิงอนุรักษ์นิยมได้กลับมาอีกครั้งและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นจากนี้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตพื้นฐาน เช่น การประหยัดอดออม เป็นต้น แต่แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาแบบดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นนั้น ทั้งแนวคิดแบบกลุ่มนิยมหรือการทุ่มเทเพื่อส่วนรวม ดูเหมือนจะมีลดลงเรื่อย ๆ และแทนที่ด้วยค่านิยมแบบปัจเจกนิยม การให้ความสำคัญกับชีวิตส่วนตัวมากกว่าความจำเป็นของส่วนรวม การให้ความสำคัญกับระบบความสัมพันธ์แนวนอน การดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนภายใต้กรอบของบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน

ค. *ค่านิยมในการทำงาน* การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในการทำงานจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับรูปแบบการดำเนินชีวิต กล่าวคือ ในรุ่นอะเคอะโตะและรุ่นดั่งคะอิจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเป็นรูปแบบการจ้างงานตลอดชีพ และเลื่อนขั้นตามอายุการทำงาน มีความตั้งใจทำงาน ยอมเสียสละเวลาและความสุขส่วนบุคคลเพื่อบริษัทและส่วนรวม การทุ่มเททำงานล่วงเวลาหรือการทำงานในสุดสัปดาห์ หรือแม้กระทั่งการไปสังสรรค์กับหัวหน้าหรือเพื่อนร่วมงานเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่รุ่นชินจินรุอิ เป็นต้นมา รูปแบบการว่าจ้างดังกล่าวได้หมดสิ้นไป และกลายเป็นการจ้างงานแบบชั่วคราวหรือแบบสัญญาจ้าง ทำให้ความศรัทธาต่อการทุ่มเททำงานให้บริษัทมีลดน้อยลง ในขณะที่คนส่วนมากหันมาให้ความสำคัญกับชีวิตส่วนตัวมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความนิยมทำงานเพียงระยะสั้น ๆ เพื่อเก็บเงินก้อน และกลับมาหางานทำใหม่เมื่อใช้เงินหมด หรือที่เรียกว่า ฟรีแลนซ์ ก็มีเพิ่มขึ้นตั้งแต่ยุคนี้เป็นต้นมาด้วยเช่นกัน

	ยุคนิฮนจินริง		ยุคหลังนิฮนจินริง		
	ยะคะอะโตะ (และก่อนหน้า)	ดั่งคะอิ	ชินจินรูอิ	ดั่งคะอิจูเนียร์	ชะโตะริ
รูปแบบการดำเนินชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> มีรูปแบบการใช้ชีวิตและพัฒนาการของช่วงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน แบ่งแยกบทบาทและหน้าที่ของคนในสังคมอย่างชัดเจน ครอบครัวขยาย ชอบความเป็นระเบียบแบบแผน ความสมบูรณ์แบบ 	<ul style="list-style-type: none"> มีรูปแบบการใช้ชีวิตและพัฒนาการของช่วงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน แบ่งแยกบทบาทและหน้าที่ของคนในสังคมยังคงค่อนข้างชัดเจน ครอบครัวขยาย ชอบลองผิดลองถูก การผจญภัยและความท้าทาย 	<ul style="list-style-type: none"> ครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น มีความสดใส ทันสมัย รสนิยมดี ชอบการเข้าสังคม ให้ความสำคัญกับงานอดิเรกหรือความสนใจส่วนบุคคล เริ่มมีชีวิตสะดวกสบายมากขึ้น เริ่มใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อสื่อสาร 	<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบชีวิต/พัฒนาการของช่วงชีวิตหลากหลาย การแบ่งแยกบทบาท/หน้าที่ของคนในสังคมไม่ชัดเจน ครอบครัวเดี่ยว/นิยมบุตรน้อย เน้นสะดวกสบาย/เทคโนโลยี อาศัยร่วมกับพ่อแม่ สื่อสารด้วยเทคโนโลยี 	<ul style="list-style-type: none"> มีรูปแบบการใช้ชีวิตและพัฒนาการของช่วงชีวิตที่หลากหลาย การแบ่งแยกบทบาทและหน้าที่ของคนในสังคมเริ่มไม่ชัดเจน ครอบครัวเดี่ยว ลูกคนเดียว นิยมบริโภคเกมและสื่อโซเชียลมีเดีย
ค่านิยมโดยรวม	<ul style="list-style-type: none"> อนุรักษ์นิยม เคารพจักรพรรดิ เชื่อในวิถีชินโตและชินโต ให้ความสำคัญกับเกียรติยศ รักษาหน้า รังเกียจการถูกเย้ยหยันหรือหัวเราะเยาะ อดทน อดกลั้น เก็บความรู้สึก ยึดมั่นในกรอบของสังคมที่เคร่งครัด แบ่งแยกบทบาทหญิงชายอย่างชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> อนุรักษ์นิยม กึ่งประชาธิปไตย ยึดมั่นกับความเป็นกลุ่ม แสดงความเป็นตัวตนด้วยการบริโภค/ต่อต้าน/เน้นความรู้สึก โหยหาสิ่งใหม่/ค้นหาตัวเอง ภาวะโมราโทเรียม นิยมเดินทางต่างประเทศ เน้นความสัมพันธ์แคบ/ลึกซึ้ง 	<ul style="list-style-type: none"> ประชาธิปไตย มีความเป็นปัจเจกสูง ให้ความสำคัญกับเรื่องส่วนตัว วัฒนธรรมโอตะๆ ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในสังคมแต่ยังคงมีค่านิยมต่อบทบาทหญิงชายแบบอนุรักษ์นิยมหลงเหลืออยู่ 	<ul style="list-style-type: none"> ประชาธิปไตย มีความเป็นปัจเจกสูง ใส่ใจคนรอบข้างต่ำ ความเท่าเทียมหญิงชาย มีรสนิยมทางเพศที่หลากหลาย อายุเฉลี่ยในการแต่งงานและมีบุตรเพิ่มขึ้น ไม่มั่นใจในอนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> ประชาธิปไตย/อนุรักษ์นิยม ให้ความสำคัญกับความกลมกลืนภายในกลุ่มย่อย เลียดความเสี่ยงโลกส่วนตัวสูง หมดศรัทธาต่อความพยายาม ความเท่าเทียมหญิงชาย ความสัมพันธ์กว้างและตื้น ใช้ชีวิตนอกกรอบ ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ชัดเจน
ค่านิยมในการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> ทุ่มเทให้กับงานและบริษัท การว่าจ้างตลอดชีพ ระบบเลื่อนขั้นตามอายุการทำงาน ความพยายามนำมาซึ่งความสำเร็จ ผู้ชายทำงานผู้หญิงเป็นแม่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ทุ่มเทให้กับงานและบริษัท (นักบริโภควิสาทกิจ) การว่าจ้างตลอดชีพ ระบบเลื่อนขั้นตามอายุการทำงาน ความพยายามนำมาซึ่งความสำเร็จ ผู้ชายทำงาน/ผู้หญิงแม่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ให้ความสำคัญกับชีวิตส่วนตัว การว่าจ้างตลอดชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> ให้ความสำคัญกับชีวิตส่วนตัว การว่าจ้างแบบลูกจ้างชั่วคราว/ฟรีแลนซ์ ขาดความศรัทธาต่อแนวคิดความพยายามนำมาซึ่งความสำเร็จ 	<ul style="list-style-type: none"> ให้ความสำคัญกับความสุขส่วนตัว การว่าจ้างแบบลูกจ้างชั่วคราว/ฟรีแลนซ์ ไม่คาดหวังต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน ผู้หญิงทำงานได้รับการยอมรับ ความกระตือรือร้นต่ำมากน้อย

	ยุคนิฮนจินริง		ยุคหลังนิฮนจินริง		
	ยะเคอะโตะ (และก่อนหน้า)	ดั่งคะอิ	ชินจินรูอิ	ดั่งคะอิจูเนียร์	ชะโตะริ
พฤติกรรม การบริโภค	ประหยัด อดออม ให้ความสำคัญกับคุณค่าของสิ่งของ	เน้นความเป็นตัวของ ตัวเอง ชอบความโดดเด่นจากผู้อื่น การ ใช้เงินคล่องตัวขึ้น นิยมสินค้ามีี่ห้อ นิยม ท่องเที่ยวต่างประเทศ	นิยมการบริโภคและ แสดงตัวตนผ่านการ บริโภค นิยมแฟชั่น และการมีเหมือนผู้อื่น สนใจในวัฒนธรรม ต่างชาติ ใช้จ่ายอย่าง ฟุ่มเฟือย	นิยม บริโภค ตาม แฟชั่น แต่เริ่มหันมา ใช้จ่ายใช้สอยอย่าง ประหยัด และหันมา เก็บออม	ประหยัดอดออม และ ให้ความสำคัญความ คุ่มค่าของการใช้จ่าย นิยมบริโภคสินค้าที่มี ความเฉพาะตัวและ ตอบสนองรสนิยม ส่วนบุคคล

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการทบทวนและประมวลภาพการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและแนวความคิดของชาวญี่ปุ่นผ่านแนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างของรุ่นประชากร (Generation) ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา จะเห็นได้ว่ารุ่นชินจินรูอิ เป็นรุ่นที่เริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากรุ่นก่อนหน้านี และหลังจากนั้นเป็นต้นมาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็เริ่มมีความชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงในปัจจุบัน ทั้งนี้การเข้ามาปกครองประเทศโดยสหรัฐอเมริกา และเปลี่ยนแปลงจากระบอบศักดินามาสู่ระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจจนนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1990 และพัฒนาการของอินเทอร์เน็ตและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและ

พฤติกรรมของชาวญี่ปุ่นเป็นอย่างสูง ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นที่สนใจจากนานาชาติตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมานั้น ค่อย ๆ เลือนหายไป ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และนำมาเปรียบเทียบกับความเป็นญี่ปุ่นหรือสามัญทัศน์ที่คนส่วนมากมีต่อชาวญี่ปุ่นในอดีต จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะเข้าใจสังคมญี่ปุ่นในปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้ และยังสามารถนำไปสู่หนทางในการดึงความเป็นมาอำนาจกลับมาให้กับประเทศญี่ปุ่นอีกครั้ง อย่างไรก็ดี เนื่องจากบทความชิ้นนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและแนวความคิดของชาวญี่ปุ่นในแต่ละรุ่นอายุ ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบวิถีความเป็นญี่ปุ่นในปัจจุบันกับความเป็นญี่ปุ่นที่เคยถูกพูดถึงในอดีต จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรทำการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] Livedoor. (2014). 「団塊の世代、ゆとり世代…〇〇世代の特徴まとめ」 Retrieved from <http://news.livedoor.com/article/detail/9442178>
- [2] NHK 放送文化研究所 (NHK Broadcasting Culture Research Institute). (2008). 『現代社会とメディア・家族・世代』 新曜社: 東京.
- [3] NHK 放送文化研究所 (NHK Broadcasting Culture Research Institute). (2015). 『現代日本人の意識構造』 NHK ブックス: 東京.
- [4] 市川孝一 (Ichikawa Koichi). (2003). 「若者論の系譜—若者はどう語られたか」. 『人間科学研究』 vol. 25, 123-130.
- [5] 岡本洋一 (Okamoto Yoichi). (2011). 「戦後日本における世代形成～消費社会と世代」 『同志社社会学研究』 vol. 15, 43-56.
- [6] 岩間夏樹 (Iwama Natsuki). (1995). 『戦後若者文化の光芒』 日本経済新聞社: 東京.
- [7] 久我尚子 (Kuga Naoko). (2012). 「消費離れの今どきの若者たち、消費牽引の鍵は」 ニッセイ基礎研究所、Retrieved from <http://www.nli-research.co.jp/report/detail/id=39796?site=nli>
- [8] 国土交通省 (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism). (2013). 「国土交通白書」. 東京. Retrieved from <http://www.mlit.go.jp/hakusyo/mlit/h24/hakusho/h25/>
- [9] 小谷敏 (Kotani Satoshi). (1998). 『若者たちの変貌: 世代をめぐる社会学的物語』 世界思想社: 東京.
- [10] 児美川考一郎 (Komikawa Koichiro). (2013). 「若者の消費行動に見る日本社会の未来形～モーレツからビューティフルへからの平凡な日常」 『AD Study』. vol. 43, 10-15.
- [11] 世代特徴ガイド (Sedai Tokuchou Guide). (2014). 「しらけ世代」、Retrieved from <http://sedainet.web.fc2.com/sirakesedai.html>
- [12] 田村俊則 (Tamura Toshinori). (2012) 「今どきの若者の特徴と背景～ゆとり世代を戦力化するために～」 『産業セミナー』 大阪経済大学.
- [13] 中野収 (Nakano Osamu). (1986). 『現代史のなかの若者』 三省堂: 東京.
- [14] 長山 靖生 (Nagayama Yasuo). (2014). 『世代の正体: なぜ日本人は世代論が好きなのか』 河出書房新社: 東京.
- [15] 長浜功 (Nagahama Isao). (1970). 「わが国における戦後世代論の展開と課題」 『北海道大学教育学部紀要』. vol. 17, 1-15.
- [16] 舞田敏彦 (Maita Toshihiko). (2016). 「団塊、団塊ジュニア、ゆとり: 3世代それぞれの人生軌跡」 ニューズウィーク日本版 Retrieved from http://www.newsweekjapan.jp/stories/world/2016/01/post-4324_1.php
- [17] 宮台真司 (Miyadai Shinji). (1994). 『制服少女たちの選択』 講談社: 東京.
- [18] 原田曜平 (Harada Yohei). (2013). 『さとり世代 盗んだバイクで走り出さない若者たち』 角川書店: 東京.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Affiliation: Graduate School of Language and Communication, National Institute of Development Administration
Corresponding e-mail: nareenoot.damrongchai@gmail.com